

На основу члана 64. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број: 73/10, 104/11 и 84/12) и члана 33. Статута Универзитета у Бањој Луци, Сенат Универзитета у Бањој Луци на 17. сједници одржаној 25.06.2013. године, д о н и о ј е

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ КОРУПЦИЈЕ НА УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ

УВОД

Корупција (лат. *Corruptus - потплаћен, покварен*) је у нашем друштву широко распрострањена појава, а супротстављање корупцији представља један од највећих изазова. У *правном смислу* корупција је кривично дјело, које у својој основи има злоупотребу повјерења или функције која се обавља у управи, судској власти, привреди, политици, школству, култури или умјетности, али и у непривредним субјектима или организацијама, ради стицања материјалне или нематеријалне користи за коју нема правне основе. У *политичком смислу*, корупција представља повреду општег интереса због личног користољубља. Према *етичкој одредници* корупције, ова појава је дефинисана као „морална поквареност“.

Корупција у образовању има озбиљне негативне економске, политичке и социјалне последице, јер образовање представља јавну сферу која има највећи утицај на судбину и успјех младих у једном друштву. Главне економске последице се углавном вежу за неопорезоване зараде (сиву економију), које системски осиромашују једно друштво. Социјалне последице имају исто толико важно мјесто, као и економске и политичке.

1. Корупција у образовању нарушава квалитет образовања. У високо корумпираним системима не постоји могућност да знате шта се налази иза постигнућа студената - стварно знање и компетенција или ништа.
2. Корупција нарушава динамику учења и подучавања - наставници могу бити пуно мање спремни да се улажу у подучавања, а студенти у учење. Тиме знање и учење губе на важности, што доводи до смањења стварног образовног нивоа друштва и његове способности да прати развој и конкурише другим друштвима.
3. Корупција озбиљно нарушава једнакост у образовном систему - свако друштво би требало да гарантује својим члановима успјех базиран на њиховим способностима и залагању, а не базиран на социоекономском статусу, породичним везама или припадности некој од друштвених категорија. Корупција посебно оптерећује чланове друштва нижег социоекономског статуса и спречава њихов напредак на друштвеној лествици, те остваривање њихових пуних потенцијала.

Је ли, и у којој мјери, корупција присутна и на нашем Универзитету? Трагајући за одговором на ово питање проведена су опсежна истраживања, на основу којих је и настао овај програм. Генерално говорећи, Универзитет је огледало друштва и логично је да све појаве које су присутне у друштву буду присутне и на

Универзитету. С друге, пак, стране, Универзитет је покретач друштва, мјесто на којем се окупљају интелектуалци, умјетници, истраживачи, научници.

Због тога је однос Универзитета према корупцији тема од високог друштвеног интереса. Универзитет, значајно више него било које друге установе, има потребу демонстрирати отпорност ка корупцији.

Циљ усвајања овог програма није искључиво рјешавање појединачних случајева корупције, већ успостављање механизма који ће спријечити и отклонити околности за настанак корупције, неетичких и непрофесионалних поступака у свим областима функционисања Универзитета. Јачање интегритета Универзитета подразумијева индивидуалну честитост, професионализам, етичност, институционалну цјеловитост, као и начин поступања у складу с моралним вриједностима. Јачање интегритета Универзитета доводи до смањења ризика да се јавна овлашћења обављају супротно сврси због којих су установљена, што доприноси побољшању квалитета нашег рада, а тиме и повећању повјерења јавности у наш рад. Планом интегритета се на системски начин уводи један од механизма доброг управљања.

Усвајање планова интегритета јавних универзитета има посебну важност с обзиром на њихову специфичну мисију. Осим демонстрирања институционалне одговорности, јавни универзитети имају потребу демонстрирати и академски кредибилитет, будући да функционишу на начелима аутономије. Јавни универзитети су институције високо овисне о повјерењу, будући да им друштво повјерава јавна средства и аутономију, очекујући заузврат демонстрирање кредибилног образовања и научних истраживања. Израда и доношење програма интегритета Универзитета у највећем је интересу наших студената, наставника и осталих запослених, али и наших партнера, послодаваца и друштва у цјелини.

2. МОГУЋИ ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ КОРУПЦИЈЕ НА УНИВЕРЗИТЕТУ

Један од проблема са којима се суочавају сви они који се баве питањем корупције јесте гдје повићи линију између коруптивног и поштеног понашања. Ова граница зависи од низа фактора, од којих су неки социокултурни фактори који утичу на индивидуалну и друштвену перцепцију корупције. На примјер, док се у неком друштву под појмом корупција убрајају и ситне услуге, у другом се као корупција, углавном, препознаје давање новца или крупних услуга за стицање неке добити. Корупција у високом образовању може имати различите форме и појављивати се у свим елементима система. Шта је корупција, може бити врло различито у различитим заједницама. У некој заједници нпр. полагање испита на основу личних веза сматра се врхунском формом корупције, док је у неком то јачање фамилијарних веза и помагање људима. На примјер, инсистирање професора да студенти пресликавају његово мишљење и да све друго није тачно у неким земљама се сматра корупцијом, док је у некима то главни начин подучавања студената, јер професор зна најбоље.

Овај програм је настао као резултат реализације три пројекта у које је био укључен наш Универзитет. Ријеч је о програмима:

1. **Transparency International Бања Лука**, Превенција корупције у високом образовању кроз унапређење транспарентности на универзитетима у БиХ;
2. **Центар за цивилно друштво, Kyodo, Сарајево**, Борба против корупције у образовању;
3. **Удружење VESTA, Тузла**, Истраживање перцепције корупције у високом образовању.

Како се наша заједница веома наслања на неформалне везе, познанства и непотизам, од изузетне је важности имати неку таксономију која јасно дефинише коруптивна понашања.

У основи, у функционисању Универзитета могући су слиједећи појавни облици корупције:

- Корупција приликом уписа на факултет
- Корупција у акредитацији универзитета и факултета
- Корупција у јавним набавкама
- Непрофесионално и нетранспарентно понашање/кршење правила
- Корупција у полагању испита

Генерално, може се рећи да постоје двије врсте корупције у образовању:

- (1) Корупција која укључује студенте и директно утиче на њихове вриједности, увјерења и шансе у животу,
- (2) Корупција која не укључује директно студенте и има ограничен утицај на њих (корупција у јавним набавкама и ненамјенском коришћењу прихода Универзитета).

Корупција приликом уписа на факултет - плаћање уписа или коришћење личних веза

Питање није да ли ће бити селекције, него како се врши селекција. У образовном систему ослобођеном од корупције право на приступ ограниченим ресурсима имају они који имају највише шансе и да успију, без обзира на њихово поријекло и социоекономски статус. У корумпираним образовним системима, дио ограничених ресурса користе не најбољи, него најподобнији, чиме значајан број оних који су могли бити врло успјешни не добију шансу да се докажу. Сам факултет губи, јер смањује групни потенцијал и тиме негативно утиче и на образовне исходе.

Непрофесионално и нетранспарентно понашање - корупција која настаје у комуникацији између професора и студената, у коју спадају:

- Плаћање испита - плаћање испита новцем или услугама, добивање испитних питања у замјену за новац или услугу,
- Полагање испита на основу личних веза,
- Кориштење привилегија на основу личних познанстава,
- Плаћање приватних инструкција својим професорима и асистентима,
- Прихватање материјалних поклона или награда у замјену за позитивну оцјену или бољи третман студента,
- Сексуално узнемиравање или искориштавање,
- Присилјавање студената на куповину материјала /књига за које је носилац ауторских права наставник који предаје предмет,
- Прописивање обавезне литературе која није адекватна због договора наставника са издавачем,
- Неаргументовано инсистирање да се у наставни план укључе предмети чији програми не дају ваљане компетенције дипломантима,
- Незаслужено напредовање наставника и сарадника у каријери.

3. ПЛАН МЈЕРА ЗА СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

Два су кључна смјера **спречавања корупције**: примјена превентивних мјера и примјена репресивних мјера.

Овај план не искључује предузимање било којих репресивних мјера. Њихова реализација, начелно говорећи, је често под утицајем спољних фактора (правосуђе, полиција, министарства и слично) на које Универзитет нема директан утицај. Овдје су у посебном фокусу мјере које су проводиве и које не подразумијевају алоцирање значајних материјалних ресурса. Треба напоменути да је обавеза Универзитета да *Правилником о дисциплинској и материјалној одговорности запослених на Универзитету* предвиди да је сваки облик коруптивног понашања тежа повреда радне обавезе, која се санкционише отказом уговора о раду.

У овом програму, акценат је на првој групи, односно на превентивним мјерама. Исте су таксативно набројане, а потом је сачињен акциони план.

- (1) Сенат Универзитета ће формирати **Комитет за превенцију корупције** (у даљем тексту: Комитет). У саставу Комитета ће бити по један професор или асистент са сваког факултета/Академије, те један представник Студентског парламента. На челу Комитета ће бити редовни професор који ужива углед и повјерење на Универзитету, превентивно из разлога непристрасности и објективности. Биће директно одговоран ректору. Посебно ће бити одговоран за заштиту студената који су спремни да учествују у реализацији овог програма.
- (2) Комитет ће направити анализу свих нормативних аката Универзитета, с циљем тражења резерви за оснажење академског кредибилитета Универзитета. Комитет може предложити измјене и допуне оних аката за којима се укаже потреба.
- (3) Усвојити јединствени Кодекс професионалне етике, којим ће се регулисати питања етичког понашања наставника и сарадника, студената и осталих запослених на Универзитету. Овим актом јасно ће се одредити могуће санкције против свих оних за које се утврди да су се неетички понашали, као и обавезу Комитета за етичка питања да је дужан да реагује на бази било које врсте спознаје о неетичком понашању.
- (4) Комитет ће на интернет страници Универзитета пружати информације о свом раду.
- (5) Сенат Универзитета ће усвојити *Правилник о провођењу пријемних и квалификационих испита* чијим рјешењима ће се обезбиједити јавност и објективност у пријему нових генерација студената, полагање испита под шифрама, контрола ранг - листе од стране посебне комисије; објављивање ранг – листа на веб страницама факултета/Академије; објављивање резултата пријемних испита најкасније сљедећег дана од дана када се одржавају.
- (6) У циљу обезбјеђења објективности у одржавању испита предузимаће се сљедеће мјере:

- сваки прекршај који се састоји у томе да се испити држе без присуства осталих студената и других заинтересованих лица, сматраће се тежом повредом радне обавезе;
  - распореди испита правиће се на почетку семестра за све испитне рокове у семестру, са јасно истакнутим сатницама, просторијама гдје се одржава испит; евентуално оправдано помјерање испитних рокова мора се огласити најмање седам дана прије испита;
  - распореди испита огласиће се на огласним таблама и веб страницама факултета/Академије најкасније до 01.12. за зимски семестар, односно до 01.03. за љетни семестар;
  - студент у току једног дана не може имати обавезу изласка на два или више испита, искључиво један испит дневно;
  - предиспитне обавезе морају похађати сви студенти у складу са *Правилима студирања*;
  - обезбиједити електронско пријављивање испита на свим факултетима/Академији;
  - обавезно пријављивање испита најкасније седам дана прије испита;
  - резултати писменог дијела испита морају се јавно објавити, у складу са Статутом Универзитета и правним актима која регулишу правила студирања;
  - студенти имају право да остваре увид у свој рад након оцјењивања од стране професора, те да траже поновно оцјењивање у складу са Статутом Универзитета.
- (7) У циљу обезбјеђења јавности рада Универзитета, односно факултета/Академије, унаприједиће се веб страница Универзитета на којој ће се обавезно објављивати: одлуке Сената и Управног одбора, план одговорних наставника и сарадника за сваки семестар, академски календар за сваку школску годину и друге информације битне за функционисање Универзитета. На веб страници ће се отворити посебна адреса на којој ће студенти моћи достављати своје примједбе на извођење наставе, испита и друга питања. На иста ће се одговарати након одговарајућих провјера. На факултетским веб страницама континуирано ће се ажурирати информације: одлуке Наставно-научног вијећа, распоред семестралне наставе, семестрални распоред испита, наставни планови и програми за студијске програме, извјештај комисија о избору у академска звања, извјештај комисија о подобности кандидата и теме за израду докторске дисертације, извјештај комисија о оцјени магистарских и мастер радова, информације о научним и стручним скуповима, информације о научним и стручним радовима наставника и сарадника и слично. На веб страницама факултета/Академије и на вратима кабинета професора и асистената биће објављени распореди индивидуалних и групних консултација које су они дужни држати у оквиру своје редовне радне седмичне обавезе, и то два дана по два сата.
- (8) Сенат ће усвојити *Правилник о студентском вредновању квалитета наставног процеса*, односно анкетирању;
- Правилником о поступку и условима избора наставника и сарадника на Универзитету у Бањој Луци прописаће се како се ово вредновање верификује у поступку избора у више академско звање или реизбора.
- (9) Правилником о поступку и условима избора наставника и сарадника на Универзитету у Бањој Луци унаприједиће се досадашња пракса тих избора и елиминисати уочени пропусти.

(10) У организацији Комитета и Студентског парламента, у току семестра правиће се анализа провођења ових мјера; о истој ће се расправљати на сједницама Сената.

Комитет и Студентски парламент се задужују да израде брошуре за студенте који ће се информисати о појавним облицима корупције, те својим правима и обавезама у превенцији против корупције.

Комитет за етичка питања и Комитет ће сачинити свој програм рада до 30.09.2013. године, на бази кога ће урадити Акциони план реализације програма.

4. АКЦИОНИ ПЛАН РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПРОГРАМА

Активност	Носилац	Рок
Анализа аката Универзитета и иницирање иновирања како би мјере овог програма биле правно и нормативно ситуиране	Комитет за борбу против корупције	Септембар 2013.
Доношење Кодекса професионалне етике (чл.132.ст.2. Статута)	Сенат Универзитета	Октобар 2013.
Именовање новог Комитета за етичка питања (по усвајању новог кодекса)	Сенат Универзитета	Октобар 2013.
Објављивање нових аката на веб страници (преферира се оснивање посебне секције)	Веб-администратор Универзитета	По доношењу
Промоција Кодекса и Комитета	Комитет за етичка питања	Континуирано
Доношење Упутства о провођењу квалификационих и пријемних испита	Сенат Универзитета	Децембар 2013.
Објављивање испитних термина на веб страници на почетку семестра и измјена седам дана прије испитног рока	Факултети/Академија	Континуирано
Наставно/Умјетничко-научна вијећа факултета/Академије ће с дужном пажњом разматрати случајеве одступања од Правила о организовању испита и студирања	Вијећа факултета/Академије	Континуирано, у правилу након испитног рока
Развој модула информационог система за праћење студентских резултата и испита	Универзитет	2014. година
Проширење веб садржаја на универзитетском вебу	Веб администратор Универзитета	Континуирано
Успостављање секције и е-маил адресе за приговоре студената и одговоре на приговоре	Веб администратор Универзитета и Проректор за наставу и студентска питања	Септембар 2013. и континуирано

Унапријеђење веб страница факултета/ Академије (наставни програми, распореди наставе, испита итд.)	Веб администратори факултета/Академије	Континуирано
Отварање секција на факултетским веб страницама са наставним садржајима за студенте	Веб администратори факултета/ Академије и Универзитета	Континуирано
Објављивање интегралних доктората и завршних радова на веб страницама	Веб администратори факултета/ Академије и Универзитета	Континуирано
Објављивање података о научно- истраживачком раду и појединачним пројектима	Веб администратори факултета/ Академије и Универзитета	Континуирано
Доношење Правилника о анкетирању студената	Приједлог – Комитет за квалитет, Сенат Универзитета	Октобар 2013.
Студентски парламент ће се укључити у анкетирање	Студентски парламент	Континуирано
Измјена Правилника о поступку и условима избора наставника и сарадника на Универзитету у Бањој Луци	Сенат Универзитета	Септембар 2013.
Усвајање Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста на Универзитету у Бањој Луци	Управни одбор	Октобар 2013.
Радионице о етичким питањима	Студентски парламент	Континуирано, најмање једном у семестру
Летак за студенте о корупцији	Студентски парламент	На почетку школске године
Имплементација Упутства за израду и побољшање студијских програма	Сенат Универзитета	Октобар 2013. и континуирано
Успостава система издавачке дјелатности и дистрибуције књига	Сенат и Управни одбор Универзитета	Децембар 2013.

Број: 02/04-3.1875-59/13

ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ СЕНАТА
РЕКТОР
Проф. др Станко Станић